

Sexuell exploatering

- inte händer det väl här?

Barbro Hindberg

X-FOKUS FORSKNINGSRAPPORT 2006:2

X-Fokus

Gävleborgs kommuner och landsting

Box 834

801 30 Gävle

Grafisk form och omslag: Elisabeth Lek Form & Design AB

Tryck: Backman Info, Gävle

ISSN nr 1651-2146

Förord

Åren 2003 - 2004 avslöjades en omfattande kopplerihärva i Bollnäs. Sju unga flickor hade under flera år utsatts för sexuella övergrepp och sexuell exploatering av äldre män. De var omhändertagna av socialtjänsten och placerade vid kommunens institutioner medan exploateringen pågick. Hur kunde det hända? Hur kunde sju flickor nästan samtidigt hamna i missbruk, prostitution och bli offer för allvarliga sexualbrott? Varför förstod man inte tidigare vad som pågick och kunde man ha gjort något annorlunda?

För att beskriva och analysera det som hänt beslutade socialnämnden i Bollnäs att tillsätta en utredning med det övergripande syftet att dra lärdom av det som hänt och öka kunskaperna om sexuell exploatering. I projektet har, förutom själva utredningen, ingått planering och genomförande av en utbildningsdag i Gävleborgs län våren 2006. Brottsofferfonden har bidragit till finansieringen av projektet och Länsstyrelsen och X-Fokus av utbildningsdagen.

Utredningen har genomförts av Christina Back, socionom, leg. psykoterapeut och doktorand, Linköping, Barbro Hindberg, samhällsvetare, konsult och författare, Stockholm och Ingrid Åkerman, socionom och konsult, Stockholm. Carl Göran Svedin, professor i barn- och ungdomspsykiatri i Lund har varit sakkunnig och vetenskaplig rådgivare och Ingegärd Kock, fil.lic. i socialt arbete och utvecklingssekreterare i Bollnäs, har varit samordnare för projektet. Rapporten har skrivits av Barbro Hindberg.

Sexuell exploatering är ett fenomen som inte känner några geografiska gränser. Det som hände i Bollnäs, och som kan hända var som helst, har givit insikter och kunskaper som även andra kommuner kan ha nytta av.

Bollnäs i april 2006

Christina Wall
Ordförande i socialnämnden

Ingegärd Kock
Projektsamordnare

Innehåll

Förord	3
Förkortningar	7
Bakgrund	9
Frågeställningar och metod	9
Socialtjänstens akter	11
Vårdnads- och umgängestvister	12
Misshandel och sexuella övergrepp	13
Fokus på föräldrarna	13
Flickorna blir synliga	14
Skolan	14
BUP	15
Mellanvården	15
En kedja av placeringar och omplaceringar	16
Sammanfattande bedömning	18
Flickorna	20
Tre flickors röster	20
Flickornas beroendeställning	22
Förövarna	24
Intervjuer med personal	26
Flickorna börjar berätta	26
Varför förstod vi inte?	28
Svår situation för personalen	29
Barn- och ungdomspsykiatri	30
Rättsväsendet	32
Samverkan	34
Media	35
Vilken hjälp skulle flickorna behöva?	35
I backspegeln	37
Är det något speciellt med Bollnäs?	38
Analys och reflektioner	39
Bristande kontinuitet	40
Osedda barn	41
Missbruket i fokus	41
Svåra vårdnads- och umgängestvister	42
Barnen ofullständigt utredda	43
Socialtjänstens mandat	43

Vård och stöd på hemmaplan eller på annan ort	44
Ungdomar som faller mellan stolarna	44
Rättsväsendet	45
Flickorna har tvingats berätta många gånger	45
Vägen framåt	46
Några slutsatser	48
Sammanfattning i punktform	50
Bilaga	51
Bollnäs kommuns resurser för barn som far illa eller riskerar att fara illa	

Förkortningar

BVC	Barnvårdscentral
IFO	Individ- och familjeomsorgen
LVU	Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga
SoL	Socialtjänstlagen
HVB	Hem för vård eller boende
SiS	Statens institutionsstyrelse
SOU	Statens offentliga utredningar

Bakgrund

I början av 2000-talet fick socialtjänsten i Bollnäs flera anmälningar om tonårsflickor som var självdestruktiva, aggressiva, rymde, använde droger och alkohol m.m. De omhändertogs enligt SoL eller LVU och placerades vid kommunens enheter Mellanvården och Ungdomsboendet (se bilaga). Flickorna försvann ofta från institutionerna, där de ibland hämtades upp i bilar av äldre män. Situationen var kaotisk och personalen kände sig maktlös.

Några flickor talade om att de var "lyckobringare" på svartklubbar, men först 2003 medgav någon för personalen att de sålt sexuella tjänster och utsatts för övergrepp. Som ersättning hade de fått alkohol, narkotika och pengar. Polisanmälningar gjordes och flickorna förhöordes men ville till en början inte vittna i domstol. Polisen ansåg sig därmed inte kunna gå vidare och situationen var fortsatt kaotisk. Först sommaren 2004 kom förundersökningen i gång på allvar, i oktober gjordes det första anhållandet av den person som misstänktes vara huvudman i härvan och i november inleddes den första rättegången. Rättegångarna avslutades under hösten 2005.

Sju män i 40-årsåldern med utländsk bakgrund har dömts både för att själva ha förgripit sig på flickorna och för att ha sålt dem till andra män. Koppleriverksamheten har inte bara pågått i Bollnäs utan flickorna har också skjutsats till närbelägna orter i främst Hälsingland och Dalarna men även till Närke och Västmanland.

Frågeställningar och metod

Att sju flickor samtidigt utsatts för sexuell exploatering¹ i en liten kommun som Bollnäs väcker många frågor. Varför just Bollnäs? Är det något särskilt med staden eller händer detta även på andra håll fast man inte upptäcker det? Hur kunde det hända under den tid som flickorna var omhändertagna? Socialtjänsten har frågat sig om man kunde ha gjort något annorlunda, om man borde ha förstått att flickorna var utsatta för sexuell exploatering och om man skulle ha kunnat stoppa utnyttjandet på ett tidigare stadium. Den centrala frågan för

¹ I *Nationell handlingsplan mot kommersiell sexuell exploatering av barn i Sverige* ges följande definition av sexuell exploatering av barn: Sexuella övergrepp som begås av vuxna där ersättning i form av pengar eller på annat sätt utgår till barnet eller till andra personer och där barnet behandlas som ett sexobjekt och som ett kommersiellt objekt. (Socialdepartementet 2001)

framtiden är vad man kan lära sig av det som hänt. Hur kan beredskapen för att motverka, upptäcka och stoppa sexuell exploatering öka och hur kan hjälpinsatserna till utsatta barn/ungdomar förbättras? Det är frågor som inte bara rör socialtjänsten utan även skolan, polisen, barn- och ungdomspsykiatri och ungdomsmottagningen.

Utredningen bygger på tre typer av material: intervjuer med företrädare för berörda myndigheter, intervjuer med tre flickor samt en genomgång av flickornas sociala akter. Avsikten var också att flickornas föräldrar skulle intervjuas, men bara en sådan intervju har kunnat göras. Personalintervjuerna har gjorts av Barbro Hindberg, intervjuerna med flickorna av Christina Back och aktgenomgången av Ingrid Åkerman.

Utredningen aktualiserar vissa etiska frågeställningar. Bollnäs är en liten kommun och flickorna är väl kända. Det ställer stora krav på att materialet hanteras varsamt så att ingen av flickorna eller deras föräldrar kan identifieras och så att inte ”sten läggs på börda”. Detta har medfört att vissa uppgifter, som kan ha betydelse för förståelsen av vad som hänt, inte kunnat tas med i rapporten.

Socialtjänstens akter

En genomgång har gjorts av flickornas sociala akter och Mellanvårdens journalanteckningar. Målsättningen har varit att försöka förstå hur sju flickor nästan samtidigt kunde hamna i tidigt missbruk, socialt nedbrytande beteende och prostitution. Under 1 – 1,5 år aktualiserades samtliga flickor hos socialtjänsten på grund av problem i hemmet, rymningar, missbruk och sexuellt utagerande beteende. De var då i åldern 13 – 15 år men var kända av socialtjänsten sedan långt tidigare. De är födda 83, 85 (2 st), 86 (3 st) och 87.

Hur kunde det gå så illa? Varför misslyckades dessa flickor i skolan, fick svåra missbruksproblem, blev offer för grova sexualbrott och sexuell exploatering genom att själva sälja sex? Hur ser deras bakgrund ut och vilka insatser hade vidtagits innan den sexuella exploateringen upptäcktes? Var dessa insatser adekvata med hänsyn till flickornas situation och behov? En del av svaren på dessa frågor står att finna i flickornas sociala akter.

Uppgiften har inte varit att värdera om utredningar och insatser gjorts i enlighet med lagar och förordningar. I stället har granskningen varit processinriktad och följt händelseförloppet med fokus på flickorna och deras situation. För att flickorna inte ska kunna identifieras beskrivs inga enskilda fall utan materialet redovisas på gruppnivå. Det har inte varit svårt att beskriva dem i grupp, då deras utveckling i stort sett följer samma mönster och då de åtgärder som vidtagits är ungefär desamma.

Följande uppgifter har eftersökts i akterna:

- Familjesituation
- Missbruk eller psykisk sjukdom hos föräldrarna
- När och varför familjerna aktualiserades första gången hos socialtjänsten
- Misstankar om sexuella övergrepp av förälder eller annan
- Beslut fattade enligt SoL och LVU
- När flickorna aktualiserades med anledning av sitt eget beteende och vilka åtgärder som vidtogs med anledning av det.

Akterna innehåller mycket material som journalanteckningar, utredningar och expertutlåtanden. Materialet är inte sorterat i kronologisk ordning, varför det trots ett omfattande sorteringsarbete varit svårt att få en överblick över anmälningar, utredningar och beslut om

insatser. Journalanteckningarna är ibland svåra att följa, exempelvis är det svårt att finna kopplingar mellan tidigare beslut och nya beslut. Några familjer har varit aktuella vid barn- och familjegrupp och familjerätt samtidigt. Det är osäkert om alla relevanta handlingar finns med i akterna framför allt när det gäller familjerätten.

Vårdnads- och umgängestvister

Flickorna är med några² undantag födda i en familj med mamma och pappa. En flicka kom till Sverige som adoptivbarn vid nio års ålder och en placerades tidigt i familjehem. De flesta har syskon.

Flertalet har upplevt att föräldrarna separerat och haft allvarliga konflikter även efter separationen. Flertalet flickor var i åldern 2-10 år när föräldrarna skiljdes och har i tidig ålder varit med om flyttningar mellan mamma och pappa och/eller mellan föräldrar och familjehem/kontaktfamilj. Några flickor har vid olika tidpunkter bott hos en av föräldrarna och av denne nekats kontakt med den andre. De första tio åren av flickornas liv karaktäriseras av bristande kontinuitet, trygghet och förutsägbarhet.

På grund av vårdnads- och umgängeskonflikterna har socialtjänsten i några fall genomfört samarbetsamtal, försök till medling och umgänge med kontaktperson. Flera av föräldrarna har vid umgängestillfällena svikit och inte velat träffa barnet, men socialtjänsten gjorde ändå upprepade försök att få till stånd umgänge.

I samband med att familjerna hade kontakt med socialtjänsten på grund av vårdnads- och umgängeskonflikter framkom att det i flera familjer förekom problem som missbruk och psykisk sjukdom. I flera fall har det också förekommit anmälningar om barn som far illa. De flesta handlade om vårdnadshavarens sviktande omsorgsförmåga och kopplades till vårdnads- och umgängeskonflikterna.

² När händelser, situationer och problem gäller två – tre flickor skrivs *några*, när det gäller fyra - sex *flertalet* och när det gäller alla skrivs *alla* flickor.

Misshandel och sexuella övergrepp

I samband med vårdnads- och umgängeskonflikterna har föräldrarna i några fall anmält varandra för misshandel och sexuella övergrepp. Det har också förekommit våld och hot om våld. Det är svårt att få klarhet i om anmälningarna lett till polisanmälningar under flickornas barndomstid, men då de var äldre och någon redan var placerad gjorde socialtjänsten i några fall polisanmälningar med anledning av misstänkt barnmisshandel eller sexuella övergrepp. I ett fall har socialtjänsten förordat pappan som vårdnadshavare trots misstanke om sexuella kränkningar/övergrepp mot barnen.

Fokus på föräldrarna

De barnavårdsutredningar som gjorts har i de flesta fall resulterat i stödinsatser för föräldrarna. Både barn- och familjegruppen och familjerätten har lagt ned mycket tid på samtal med föräldrarna och flera föräldrar har fått olika typer av stödåtgärder som avlastning i kontaktfamilj, familjepedagogiska insatser, psykologinsats, familjerådgivning, samarbetssamtal och inläggning på barnpsykiatrisk klinik.

Föräldrarnas problematik är väl beskriven i journaler och akter. Insatserna i form av råd och stöd enligt socialtjänstlagen motiverades utifrån föräldrarnas behov av hjälp just då, men det saknas ett barnperspektiv. Det går inte att få fram om några överväganden gjorts beträffande barnens behov. Bl.a. saknas en diskussion kring föräldrars förmåga att knyta an till sitt barn och vad de ständiga uppbrotten kan få för konsekvenser för barns möjligheter att få en trygg anknytning. När en insats visade sig inte vara tillräcklig eller inte fungerade, föreslogs något annat utan analys av hur den förra åtgärden fungerat framför allt för barnen i familjen. Det är först när det går att identifiera ett missbruk som socialtjänsten fokuserar sina insatser på flickorna och inte på föräldrarna.

Akterna ger en bild av isolerade familjer med svaga nätverk, men nätverkskartor eller beskrivningar av för barnet viktiga stödpersoner saknas i de flesta akter. Det är överhuvudtaget svårt att i akterna få en överblick över familjernas totala situation.

Flickorna blir synliga

När flickorna var i 10-12 årsålder börjar deras eget beteende beskrivas i akterna och de blir synliga som självständiga individer. Det handlar i några fall om ett aggressivt beteende som föräldrar och skola oroar sig för och i ett fall om panikångest och suicidtankar. Några av flickorna började dricka alkohol redan i 10-årsåldern. Flera föräldrar har fortfarande konflikter när det gäller vårdnad och umgänge, men nu började flickorna ta saken i egna händer och några av dem flyttade på eget initiativ till sina pappor.

När flickorna var 12-15 år uppmärksammades de av föräldrar och skola genom att de uppvisade olika beteendestörningar, rymningar, panikångest, mobbning, självmordshot och sexualiserat beteende. I några fall gjordes utredningar som inte ledde till någon insats. Med något undantag fortsatte socialtjänstens stöd till den förälder som flickan just då bodde hos.

När flickorna var 13-16 år blev situationen akut. De straffade ut sig från sina familjer och föräldrarna tog kontakt med socialtjänsten och bad om hjälp med placering. De sade att de inte längre klarade av situationen och abdikerade mer eller mindre som föräldrar. I några fall utsattes flickorna för misshandel som utlöstes av flickornas aggressiva beteende, rymningar och drogmissbruk. Flickorna påträffades nu också påverkade i miljöer där det fanns alkohol. Polisanmälningar om snatteri och hot inkom och omhändertagande enligt lagen om berusade personer gjordes i flera fall. Några av flickorna hade kontakt med "nazigång". De hade ett sexuellt utagerande beteende och några hade sexuella kontakter med äldre män. De uppträdde hotfullt mot andra eller var självdestruktiva. Nu hamnade flickornas beteende, framför allt deras missbruk, i fokus och de omhändertogs med stöd av SoL eller LVU.

I samband med senare utredningar, gjorda när flickorna var omhändertagna, har flera av dem kunnat beskriva hur de under sin tidiga uppväxt kände sig svikna av alla vuxna. En flicka upplevde sin lyckligaste barndomstid när hon under en kort tid var placerad i ett familjehem – en placering som dock slutade med att fostermamman slog henne.

Skolan

Akterna ger ingen bild av hur barnen haft det i skolan och inte heller om det funnits något samarbete mellan socialtjänst och skola i enskilda ärenden. I samband med några barnavårds-

utredningar tillfrågades skolan om det fanns problem med barnet, men detta förnekades. Först när flickorna blev synliga i skolan genom eget utagerande beteende gjorde skolan i några fall en anmälan. Flickornas skolgång är överhuvudtaget oklart beskriven eller inte beskriven alls. Senare utredningar gjorda vid SiS-institutioner visar dock att åtminstone några av flickorna missat en stor del av sin skoltid och att de utbildningsmässigt befinner sig på lågstadienivå.

BUP

Vid ca 10–12 års-ålder hade flera flickor kontakt med BUP. Några familjer har vistats på barnpsykiatrisk utredningsavdelning. Kontakten med BUP initierades i de flesta fall av den förälder som flickan då bodde tillsammans med och är i några fall föranledda av vårdnads- och umgängeskonflikterna eller av att hon mådde dåligt. Det framkommer inte i akterna om flickorna fick den hjälp som de och föräldrarna efterfrågade.

Mellanvården

Samtliga flickor har varit placerade vid Mellanvården. De placerades där när de var i åldern 13-16 år under åren 2000 - 2004. De flesta bodde där samtidigt och några placerades där vid flera olika tillfällen. Flera placeringar skedde akut efter sammanbrott i flickornas familjer eller familjehem. I några fall omhändertogs de enligt LVU, i andra fall med stöd av SoL. Orsaken till omhändertagandena var flickornas eget beteende, framför allt deras missbruk. Genom tester vid en öppenvårdsenhet och vid Mellanvården diagnostiserades flera flickor som alkoholister/drogmissbrukare genom bl.a. s.k. MACH-test. De erbjöds olika öppenvårdbehandlingar och genomgick i några fall 12-stepsprogrammet som emellertid inte är avsett för så unga människor.

Flickorna lärde känna varandra vid Mellanvården, om de inte gjort det tidigare. Det är troligt att det är under denna tid som flickorna dras in i den s.k. ”kopplerihärvan” Det är svårt utläsa när de började byta sex mot droger och alkohol, men av de antydningar och anmälningar som finns i akterna var några flickor troligtvis inte äldre än 13 – 14 år när det hände. Det står mycket lite om flickornas sexuella utsatthet, inte ens ”kopplerihärvan” är synlig i alla akter. I Mellanvårdens anteckningar står att en av flickorna i september 2001 berättade att hon och några andra flickor följt med till olika städer för att agera ”lyckobringare” under spelkvällar.

Flickornas boende på Mellanvården kan beskrivas som en katt- och råttalek. När de rymde försökte personalen följa efter och fånga in dem. Mycket resurser lades ned på att få dem att stanna och sluta missbruka, men förgäves. Flickorna hade nu själva tagit kommandot över sin situation.

Nedanstående är en beskrivning av en månad i en 15-årig flickas liv hämtad ur Mellanvårdens journalanteckningar:

- Skurit sig, hoppar från tak, våldsamt, berusad.
- Akutplacering, rymt hemifrån flera gånger. Kontakt med BUP, fick nej därifrån.
- Rymmer ut på brandstege. Personal hittar henne. Kommer hem, hotar personal, rymmer igen och hör av sig senare.
- Kommer ej hem från skolan. Kommer vid 23.00. Är berusad, vill till mamma, ledsen. Får åka till mamma, därefter bråk hemma, ringer och vill komma. Hämtas – tagit sömntabletter - kontakt med barnklinik i X-stad. Personal har uppsikt hela tiden.
- Avvikit med? Berättat att hon varit med män i 40-årsåldern. Frågetecken om hon blivit våldtagen. Personal följer med till gyn. Berättar för personal på MV att hon blivit bjuden på narkotika. Polisanmälan görs.
- Rymt igen, hittas av socialjouren i Y-stad. Hon och en tjej följt en kille dit.
- Rymmer igen, handräckningsbegäran av polis.
- LVU § 6 ansökan om vård.

En kedja av placeringar och omplaceringar

Vid Mellanvården styrde flickornas destruktiva beteende personalen och när de, trots stora ansträngningar, tappade kontrollen över flickorna beslutade socialnämnden om omedelbara omhändertaganden och ansökte om plats på behandlingshem. Därmed började en kedja av placeringar och öppenvårdsbehandlingar som är svår att överblicka i akterna.

Flickorna flyttades från det ena boendet till det andra. Alla flickor har varit omhändertagna enligt LVU någon gång, ibland flera gånger. Oftast placerades de utanför hemmet, men i några fall var de LVU-placerade hos någon av föräldrarna. En flicka placerades under ett år i Ungdomsboendet, på ett behandlingshem som utgick från 12-stepsprogrammet, SiS-institution, familjehem, en annan institution samt hos en av föräldrarna. En annan flicka flyttade under en

period av sex månader från mamma till pappa, skrevs in på Mellanvården, flyttade till familjehem, placerades på behandlingshem och sedan åter till mamma. Liknande beskrivningar kan göras beträffande samtliga flickor. Flertalet placeringar gjordes akut och många gånger med handräckning av polis. Målsättningen med placeringarna var att bryta ett pågående missbruk. Samtliga flickor straffade ut sig från vården genom att rymma eller droga sig.

I akterna finns några brev och små lappar som flickorna skrivit till sina socialsekreterare. Där framgår att de upplevt sig svikna och kränkta. En flicka, placerad i ett HVB-hem skrev: "Varken X, Y eller Z (män) har den utbildning som krävs för att jobba med ungdomar som oss. Dom byter regler och ändrar allt som vi är vana vid hela tiden (...) Jag börjar tappa all tillit till vuxna (...) Som det känns nu så finns det tre utvägar 1. flytta mig snarast, ev till ett jourhem tills ni hittar ett annat HVB 2. sticka och hålla mig på rymmen tills snuten hittar mig 3. Självmord. Dom 2 sista hoppas jag att jag aldrig ska behöva använda." Denna flicka blev kvar i ca ett år på HVB-hemmet. I samband med utskrivningen drogade hon sig igen och placerades i hemkommunen. Hon gjorde flera suicidförsök och har fortfarande svåra drog-problem. En annan skrev: "När jag var 17 år fick jag flytta till ett ungdomsboende. Där bodde jag i två månader och gick på gymnasiet. Bad sedan min socialsekreterare om hjälp för min panikångest och alkoholproblem och fick flytta till ett hem med 12-stegsprogram. Där bodde jag bara i sju veckor, eftersom jag inte ville vara kvar då alla som bodde där var äldre (runt 40)."

Socialnämnden har i flera fall placerat flickorna vid särskilda ungdomshem jml § 12 LVU. Där har de varit placerade på låsta akut- och utredningsavdelningar. Nämnden har gett institutionerna i uppdrag att utreda och göra en bedömning av flickornas problem och behov av rehabilitering. Utredningarna har haft fokus på flickornas missbruk och hur de ska kunna ta sig ur det. Det står väldigt lite om orsakerna till flickornas ångest, sårbarhet och självdestruktiva beteende innan de började med droger. Frågor kring flickornas sexuella utsatthet saknas också i utredningarna trots att det var känt att de var sexuellt utagerande och att det fanns misstankar om att de sålde sex för att få droger och alkohol.

Rekommendationerna från en SiS-institution beträffande en 18-årig flicka var följande:

Familjeutredningen: öppet behandlingshem som kan få henne att känna trygghet och tillhörighet samt arbeta med att stärka hennes tillit i relationer

Psykolog utlåtande : möta personal som ger trygghet och som har förmågan att skapa ärliga relationer.

Observationsutlåtande: behov av att befinna sig i ett sammanhang med en familjär trygg miljö med fast struktur som står kvar i alla lägen.

Nätverkskarta: stöd och struktur för att därigenom skapa en fast trygghet i livet

Drogutredning: A vill ha hjälp med sina problemområden. Detta borde gå att behandla på öppet hem. Rekommendation: Total avhållsamhet från alkohol, professionell samtals-/behandlingskontakt med inriktning på A:s psykiska hälsa och adekvat alkoholbehandling.

Pedagogisk bedömning: drogfrihet, börja om skolan från lågstadienivå, inga långa teoripass, tydlig struktur med förutsägbarhet, delaktighet och ansvar, socialträning, stärkas så att självförtroendet växer, vuxna som hjälper när A inte orkar själv.

Psykiatriciutlåtande: A inte i behov av fortsatt kontakt inom specialistpsykiatri, avhålla sig från alkohol, behöver stöd och hjälp för att klara detta – fortsatt vård, behandling och boende bör ske i öppna former.

Utredningsteamets sammanfattande rekommendationer:

A bör erbjudas plats på öppet behandlingshem med fortsatt LVU. Mindre behandlingshem med tydlig struktur. A behöver hjälp med att bygga upp tillit i relationer, sitt självförtroende, samt förmåga att sätta gränser. Viktigt att A får kontaktperson och att kontinuitet kan upprätthållas. Viktigt att A genom KBT får lära sig att hantera sin panikångest och de symptom hon har av sociofobi. A bör avhålla sig från alla sinnesförändrande substanser, så även alkohol. A bör ingå i en mindre grupp och variera skola med praktik. A bör starta sin skolgång från max årskurs 3. Skolmiljön bör byggas på tydlig struktur och förutsägbarhet utan långa teoripass.

Utredningen är mångprofessionell och gjord utifrån ett helhetsperspektiv. I princip innebär slutsatserna att A ska leva om sitt liv. Att hon ska få möjlighet att uppleva det som alla barn behöver d.v.s. stabilitet, kontinuitet, trygga vuxna som går att lita på, känna tilltro till sig själv och andra. Problemet med utredningen är att socialtjänsten knappast får någon vägledning om hur de ska göra för att följa rekommendationerna. Var finns det lilla behandlingshem som kan erbjuda allt som A behöver för sin rehabilitering? Hur lång behandlingstid skulle behövas för det?

Sammanfattande bedömning

Flickorna har vuxit upp i mer eller mindre dysfunktionella familjer. Deras vårdnadshavare har av olika orsaker sviktat i sin omsorg. Flickorna har lidit brist på närhet, kontinuitet och förut-

sägbarhet. Det troliga är också att de – åtminstone i några fall – varit utsatta för grova kränkningar, misshandel och/eller sexuella övergrepp.

Det har funnits många tillfällen för socialtjänsten, skolan och BUP att upptäcka flickornas utsatthet. Socialnämnden i Bollnäs har vidtagit en rad åtgärder, men de har inte gjorts utifrån en helhetssyn. Flertalet insatser har gjorts i akuta situationer och inte följts upp. Analyser av små barns behov och bedömningar av hur de ska kunna tillfredsställas när föräldrarna inte räcker till saknas. Ansvariga myndigheter verkar inte ha sett eller förstått att flickorna saknat vuxna som kan ta ansvar för dem. Det var först när flickorna själva agerade ut och gjorde sig synliga som socialtjänstens insatser riktades direkt till dem. När vårdnadshavarna inte orkade längre blev flickorna snabbt omhändertagna i syfte att bryta den destruktiva spiral som de hamnat i särskilt vad avser deras missbruk. När ”kopplerihärvan” uppdagades och flickornas utsatthet blev uppenbar kopplades även den till flickornas missbruk.

Flickornas liv under åren 2000 - 2004 karaktäriserades av:

- Missbruk, sexuell exploatering, ångest, suicidförsök och rymningar
- Ständiga uppbrott, placeringar och omplaceringar
- Akuta placeringar, i flera fall med handräckning av polis
- Utredningar av socialtjänsten eller utredningsinstitution
- Olika drogbehandlingsprogram vid institutioner och i öppen vård.

I den ovan citerade SiS-utredningen fick socialtjänsten rekommendationer om hur A:s behov bäst ska tillgodoses. Varför gjordes inte en sådan helhetsbedömning när hon som 9-åring hade panikångest? Socialtjänsten, skolan och BUP kände till familjen och hade redan då en chans att se att hon behövde få vara i en familjär trygg miljö, hjälp att klara skolan, en tydlig struktur i livet och hjälp med att bygga upp sitt självförtroende. Om A:s och de andra flickornas behov hade synliggjorts när de var små och insatserna gjorts utifrån ett barnperspektiv hade kanske utvecklingen blivit en annan.

Flickorna

Tre flickors röster

För att få det som hänt belyst ur så många aspekter som möjligt har ambitionen varit att inte bara intervjua personal utan också de drabbade flickorna. De fick skriftlig information om att socialnämnden i Bollnäs ville ta del av deras erfarenheter och synpunkter på hur de blivit bemötta och det stöd de fått. De har också blivit kontaktade per telefon av Christina Back. Tre flickor var positiva till att bli intervjuade och har i intervjun haft lätt för att uttrycka sig i ord och att förmedla sina känslor.

Kontakten med de aktuella männen etablerades under den tid flickorna bodde i Ungdomsboendet eller Mellanvården. Två av dem träffade männen under lång tid och vid många tillfällen. De beskrev att de mårde mycket dåligt under den tiden, att deras missbruk ökade och att de hade mycket ångest och starka skamkänslor. De hade insikt om att kontakterna med männen inte var bra för dem, men kunde inte själva bryta mönstret bland annat därför att de var beroende av alkohol och droger, som männen försåg dem med eller gav dem pengar till. Männen var också mycket ihärdiga när det gällde att få kontakt med flickorna.

Flickorna anser att de manipulerat och lurat personalen vid Mellanvården alltför lätt och att deras beteende inte utlöste relevanta sanktioner. En flicka berättade att hon vid varje positivt urinprov hotades med att ”är det positivt så åker du ut härifrån”. Dessa hot verkställdes dock aldrig. Någon av flickorna tror att personalen inte hade tillräcklig utbildning för att kunna förstå allvaret i hennes problematik. De beskrev att deras missbruk hela tiden var i fokus medan de själva uppfattade psykiska ohälsa som anledning och orsak till missbruket. En flicka sade att hon självmedicinerat för att stå ut med alla obehagliga känslor och tankar.

Flickorna beskrev att de under tiden på Mellanvården inte hade någon strukturerad aktivitet på dagarna utan de var ute på stan och ”festade” eller låg hemma. ”Jag följdes till skolan men jag stannade bara någon timme, sen stack jag därifrån. Jag var ju så bakis varje dag så jag kunde inte gå i skolan.”

Bara en flicka kan namnge personal vid Mellanvården och sa att de ”verkligen försökt att hjälpa och stötta mig, de har letat efter mig när jag varit på rymmen osv.” Hon och de övriga uttryckte dock besvikelse över att personalen inte mer aktivt försökte förhindra kontakterna med förövarna, trots att de anade vad som pågick, och över att polisanmälan inte gjordes tidigare. Någon av flickorna har hört att polisanmälan gjordes tidigare men att det inte hände något med anledning av den. De uttryckte också besvikelse över kontakten med socialtjänstens individ- och familjeomsorg. De har haft mellan fem och sju olika socialsekreterare och kunde nämna någon som de har haft förtroende för men sade ändå: ”De har inte tid” eller ”Det är meningslöst att tro på någon, de slutar ju ändå”.

En annan flicka berättade att hon var på behandlingshem under den tid som rättegångarna mot männen pågick. Hon mådde mycket dåligt och kämpade med minnena över hur hon hade utnyttjats av männen. Hon hade då erbjudits samtal med en präst som mest ”bannade” henne över att hon varit ”oomtänksam” mot sig själv när hon ”lät sig” bli våldtagen av männen. Behandlingshemmet arbetar utifrån ett 7-stepsprogram där det femte steget innehåller en formulering om att inte vara oomtänksam mot sig själv. Flickans ångest lindrades inte av detta program utan känslorna av skuld ökade snarare.

Flickorna var rädda för vilka konsekvenserna skulle kunna bli om de polisanmälde männen. En av flickorna hade efterfrågat skydd från polisen om hon skulle berätta men fick veta att polisen inte kunde skydda henne. Två av flickorna fick inte det stöd och skydd i avslöjandeprocessen som de önskade. Alla tre uppmanades dock av polisen att inkomma med information om de utsattes för hot av männen efter det att de gjort polisanmälan.

Flickorna har upplevt det som mycket ansträngande att berätta om händelserna i tingsrätt och hovrätt. I tingsrätten var det särskilt påfrestande eftersom media och anhöriga till männen var närvarande. I samband med den första rättegången upplevde de sig starkt svikna när deras personuppgifter blev offentliga. De kände sig utlämnade till både allmänheten och massmedia. De kände sig också kränkta och ifrågasatta av männens advokater, som försökte ge en bild av att flickorna hittat på händelserna. De tycker däremot att de fått starkt stöd av åklagaren.

Ingen av de tre flickorna ansåg att de erbjudits någon samtalskontakt för att bearbeta vad de varit utsatta för. De bär fortfarande på känslor av egen skuld och mår psykiskt dåligt på grund

av det som hänt. De har idag inget förtroende för socialtjänsten och tror inte att de kan samarbeta med den på ett gynnsamt sätt. En flicka är dock nöjd med placeringen på ett behandlingshem och säger att det har stor betydelse för henne att det där finns en person som arbetar med henne och relationerna till föräldrarna. Hon har klarat sig utan att använda några droger en längre tid.

Flickornas beroendeställning

Offer för våld eller sexuella övergrepp har ofta skuld- och skamkänslor även om de varit helt oskyldiga och hjälplösa offer. Det är också vanligt att offren känner sig medskyldiga. Upplevelsen av att vara medskyldig blir särskilt stark om de fått någon form av ersättning för sexuella tjänster och tagit egna initiativ till kontakt. Flickorna i Bollnäs fick ersättning i form av pengar, alkohol och droger. De har därmed haft svårt att urskilja sitt eget respektive männens ansvar för det som hänt. Några ser det som att de utnyttjat männen och inte tvärtom. Den främsta förklaringen till männens makt över flickorna är förmodligen deras alkoholberoende, vilket utnyttjats av männen. Detta uttalas också klart i tingsrättens dom (Bollnäs tingsrätt B 929-04):

De i målet (...) hörda flickorna faller klart inom ramen för den grupp ungdomar som har ett behov av särskilt skydd: de har alla varit i 15-18 års ålder och de har samma sociala bakgrund med otrygghet och svag uppfattning om vad som kan anses vara ett acceptabelt handlande i samhället och varit föremål för myndighetsingripanden och vårdplaceringar. Allt detta har X haft vetskap om och han har förstått att han med pengar och alkohol skulle kunna förmå flickorna att utföra de sexuella tjänster han eftersträvat och att de haft mycket begränsade möjligheter att säga nej till honom. Det är uppenbart att X genom att förse flickorna med alkohol förvärrat deras begär efter berusningsmedel, vilket gjort dem än mer beroende av honom.

Bollnäs tingsrätt skriver vidare att X för att tillfredsställa sina egna sexuella behov förmått unga flickor att prostituera sig genom att locka dem till sig med alkohol och narkotika i en sådan omfattning att deras omdömesförmåga väsentligt nedsatts.

Detta förhållande samt flickornas låga ålder i förhållande till X, sammantaget med deras omogenhet, har medfört att de haft ytterst begränsade möjligheter att freda sig mot honom. Den omständigheten att flickorna stundtals själva tagit kontakt med X i syfte att få pengar eller tillgång till alkohol är med hänsyn till vad som nyss sagts om deras ålder och omognad samt omständigheterna i övrigt utan betydelse i sammanhanget.

Samma resonemang förs i en annan dom (B 929-04) som gäller en annan av de dömda männen. Tingsrätten påpekar att ungdomar i åldersgruppen 15-18 år kan behöva ett särskilt skydd, att de mognar i olika takt och kan befinna sig i situationer som de inte kan bemästra, vara utsatta för påverkan eller stå i beroendeförhållanden, som gör att de inte kan hävda sin sexuella bestämmanderätt.

Flickornas svårighet att se männen som förövare kan också bero på att några varit känslomässigt bundna till dem och talat om kärleksrelationer till männen. ”De här männen måste ha en förmåga att dupera, snärja in och få makt. De kan ha varit kärleksfulla förövare, som är den värsta sorten av alla.” (ur intervju med Mellanvården)

Förövarna

Fem av de sju dömda männen har dömts till fängelse. Straffen har uppgått till 6 ½, 5, 4 ½, 1 ½ år samt en månad. Två har dömts till dagsböter. De har också dömts att betala skadestånd till flickorna. Brottsubriceringarna har varit grov våldtäkt, grovt koppleri, grovt sexuellt utnyttjande, sexuellt ofredande, köp av sexuella tjänster, förförelse av ungdom m.m. Brotten som de dömts för begicks mellan februari 2001 och juni 2004. Omfattningen av brottsligheten kan exemplifieras av domen mot en av männen. Tingsrätten fann att han gjort sig skyldig till grovt koppleri i minst 25 fall, grovt sexuellt utnyttjande vid minst 60 tillfällen, sexuellt ofredande i fyra fall samt köp av sexuella tjänster i två fall.

Männen är i 40-årsåldern (de äldsta 47 och 48 år). De är bosatta på olika orter i Mellansverige, varav några i Bollnäs. En del är gifta och har barn. En har fem barn mellan 2 och 12 år. De har i huvudsak försörjt sig genom att periodvis driva restauranger och pizzerior och har i stor utsträckning ägnat sig åt illegal spelverksamhet. Det rörde sig om en typ av kortspel och handlade om stora pengar. Flickornas uppgift var att gå runt bland kortspelarna som s.k. lyckobringare.

Männen har uppenbarligen sett svenska flickor som lovliga sexobjekt och behandlat dem på ett förnedrande sätt. Det framgår av domarna men framför allt av de tre timmar långa videofilmer med samlag som männen utan flickornas vetskap spelat in. De har under rättegångarna inte visat någon empati gentemot flickorna och inte kunnat se sitt ansvar för det som hänt.

En av männen har redan frigivits och tog genast kontakt med polisen och ansåg sig vara oskyldigt dömd. Han har också via ”ombud” tagit kontakt med några flickor och velat att de ska ta tillbaka sina anmälningar för att rentvå hans namn och rykte och för att komma ifrån skadeståndet.

Samtliga dömda har utländskt ursprung. Frågan vilken betydelse männens kulturella bakgrund har som förklaring till det som hänt har inte berörts i media eller i debatten. Det har rätt tystnad kring denna fråga även från invandrarorganisationernas sida. De som tar avstånd har kanske inte vågat uttala sig. Den personal som på nära håll upplevt männens hänsynslöshet har dock upprörts och fått anstränga sig för att inte dra alla över en kam. ”Man får verkligen

hålla i sig så att man inte tror att det är deras kultur som gör att de beter sig så här. Man måste tänka att de är kriminella även i sin kultur. Vi får kämpa med våra fördomar, men det är bättre att lyfta fram dem och medvetandegöra dem än att förtränga dem.” (Mellanvården)

Intervjuer med personal

25 personer har intervjuats. De representerar Ungdomsboendet, Mellanvården, socialtjänstens individ- och familjeomsorg (barn och ungdomsgrupp, vuxengrupp, socialchef, verksamhetschef och teamledare), barn- och ungdomspsykiatrin, skolan, ungdomsmottagningen, polisen och åklagarväsendet. Intervjuerna har gjorts i grupp utom när det gäller polis, åklagare och socialchef. Vissa av de intervjuade känner de aktuella flickorna väl, andra har bara träffat någon eller några av dem flyktigt.

Flickorna börjar berätta

Exploateringen och övergreppen hade pågått i flera år innan flickorna började berätta. Först 2003 började en flicka berätta och därefter har samtliga flickor utom en medgivit att de sålt sex. De har dock inte berättat på eget initiativ utan först efter återkommande frågor från personalen vid Mellanvården och Ungdomsboendet. Personalen vid Ungdomsboendet gav följande berättelse om hur de fick veta vad som pågick:

”Den första flickan kom till Ungdomsboendet 2001. Ganska snart upptäckte vi att flickan for väldigt illa bl.a. på grund av missbruksproblem. Hon talade lite kryptiskt om lyckobringare och sa att hon snart skulle flytta för hon hade fått jobb som lyckobringare. Då drog vi åt oss öronen direkt och vid ett tillfälle när hon var ganska sliten berättade hon att hon blivit ombedd att utföra sexuella tjänster. Vi anade då hur det var och på frågan om hon hade ställt upp svarade hon att det hänt en gång. Då tog vi direkt kontakt med handläggaren på IFO, som snabbt inledde en utredning. Flickan var trött och ledsen och ville själv bli omhändertagen enligt LVU. I månadsskiftet mars-april blev hon placerad på en av Sis institutioner.

Nästa flicka kom 2003. Hon hade varit placerad på annan ort, sedan bott en kort period hos sin pappa, men det fungerade inte så hon placerades i Ungdomsboendet. Då hade vi redan vetskap om vad som hände och jagade henne med blåslampa. Hon berättad lite av en slump. Vår chef hade sett henne i närområdet med en man en kväll och när jag ställde en rak fråga till henne erkände hon att hon var utnyttjad av flera män. Fastän männen visste att personalen kände till vad som pågick, kontaktade de flickorna på ett eller annat sätt. En polisanmälan gjordes och hon blev placerad på annan ort.

Den tredje flickan flyttade till Ungdomsboendet 2004. Hon hade också varit placerad tidigare och sedan bott en tid hos en pojkvän. Det var nära att hon fick flytta till ett eget boende, men under sommaren började vi förstå att allt inte stod rätt till. Eftersom det inte fanns personal i tjänst kvällar och nätter såg man emellertid inte riktigt vad som hände. Flickorna kunde vara ute på nätterna men vara tillbaka på morgnarna. En av de flickor som bott i Ungdomsboendet tidigare hade berättat att denna flicka var involverad i prostitutionsverksamheten, men vi trodde i vår enfald att hon slutat. Polisen bedrev lite spaning och visste nog vad som pågick, men det fanns ju inga bevis. På sommaren såg en polispatrull flickan kliva in i en bil, åkte dit för en kontroll och tog henne med sig till polisstationen. Hon kom tillbaka hit, vi ställde raka frågor och hon erkände och tyckte att det var jätteskönt att få berätta. Polisen kom hit vid flera tillfällen och gjorde förhör, men hon var rädd att vittna. Sedan kom uppgifterna om de filmer som männen spelat in. Då vände det och hon ville att männen skulle åka dit.

Den fjärde flickan kom också 2004. När hon hade flyttat till egen lägenhet började kvällstidningarna skriva. Hon kom till Ungdomsboendet med en kvällstidning och lade den på bordet. Personalen frågade om hon varit med i detta och hon svarade ja. Då var förhören redan igång och två män hade gripits och satt häktade. Vi polisanmälde. Två ”experter” från polisen i Gävle frågade om vi kunde komma till polisen samma dag. Det ville hon och jag följde med. Eftersom hon nyligen varit utsatt kunde hon ge ett detaljerat vittnesmål.”

När flickorna bodde på Mellanvården utfördes inte drogtestar som rutin. Det gjordes dock ibland och det var i samband med ett positivt drogtest som en flicka började berätta om exploateringen. Numera informeras både ungdomarna och deras föräldrar redan vid inskrivningen om att drogtestar görs regelmässigt.

Personalen vid Ungdomsboendet och Mellanvården har varit engagerad i flickorna och inte släppt taget. De har stått för kontinuitet i flickornas splittrade liv och tycker att de lyckats skapa förtroendefulla relationer med dem. Bara två behandlingsassistenter arbetar vid Ungdomsboendet och vid Mellanvården har samma personal arbetat sedan institutionen öppnades. Personkontinuiteten har varit en förutsättning för kontakten med flickorna. ”Om inte dessa flickor varit här och om vi inte haft den kontakt vi haft med dem, skulle exploateringen inte kommit fram. Vem skulle de ha berättat för? De kunde ha varit rena missbruksärenden eller psykfall.” (Mellanvården)

Efter det att exploateringen uppdragats har flickorna placerats på annan ort, men de har haft kvar kontakten med personalen i Mellanvården och Ungdomsboendet. ”Vi har inget uppdrag när det gäller de här flickorna längre, men det är hit dom vänder sig när de är oroliga. Bara känslan av att vi finns kvar kan ge en trygghet för dem. Då handlar det inte om behandlingsarbete utan bara om att finnas till och ge lite ’tankning’ ibland.” (Mellanvården)

Ett annat skäl till att flickorna började berätta var att det kommit till deras kännedom att mannen videofilmade övergreppen. Detta reagerade de starkt på. Av betydelse för att flickorna till slut berättade och också beslutade sig för att vittna var säkert också bytet av åklagare sommaren 2004 och att polisen satte in extra personal med särskild kompetens att utreda sexualbrott.

Varför förstod vi inte?

Barn- och ungdomsgruppen upplevde att det var svårt att veta vad man skulle ha fokus på i utredning och behandling, men så småningom hamnade missbruket i fokus eftersom det accelererade och att det kom in allt mer narkotika i bilden. ”Parallellt pågick exploateringen som gjorde att flickorna mådde sämre och behövde ännu mer alkohol och droger. Det blev en ond cirkel och vi förstod inte dynamiken och kraften i det.”

När socialtjänsten placerade flickorna i Ungdomsboendet var deras problem inte kända i hela sin vidd. Man kände varken till den sexuella exploateringen eller missbrukets omfattning förutom när det gäller en flicka.

Under den tid flickorna bodde på Mellanvården kunde dom berätta att dom åkt till Örebro, Västerås eller Borlänge. Personalen hade sina misstankar, men kunde inte ens fantisera om vad som pågick utan varnade för äldre män och om vad som kunde hända. Flickorna förnekade kategoriskt att något sexuellt utnyttjande förekom och förmedlade att dom blev kränkta av frågorna. ”Hur kan du tro att jag skulle göra något sådant?”

”Vad dom har lurat oss! Vi har blivit mer uppmärksamma på hur lurad man kan bli. Vi har trott på dem. Är mest besviken på mig själv. Hur kunde jag?” frågade sig en av de anställda vid Mellanvården. Svaret är förmodligen att sexuell exploatering inte var en fråga på samhällets dagordning i början på 2000-talet. Den fanns inte i föreställningsvärlden som en

möjlighet vid den tidpunkten, åtminstone inte att svenska flickor skulle vara utsatta för köp-leri. Sedan dess har problemet lyfts fram av exempelvis Utredningen om sexuellt exploaterade barn i Sverige (SOU 2004:71).

På frågan vilka yttre tecken man bör vara uppmärksam på för att kunna identifiera flickor som är utsatta för sexuell exploatering svarade de intervjuade:

- hög konsumtion av alkohol och droger
- försvinner ibland
- klär sig utmanande, klär sig festligt fast det är vardag, köper dyra kläder
- har problem i skolan, skolkar eller går till skolan utan att delta i lektionerna.
- har gott om pengar trots att de lever på socialbidrag.
- sexualiserat beteende
- kroppsfixering.

Svår situation för personalen

För personalen vid Mellanvården, Ungdomsboendet och IFO:s barn- och ungdomsgrupp har det varit tungt att möta flickornas utsatthet och männens ”katt- och råttalek”. Personalen har varit frustrerad, känt vanmakt och tyckt att ingenting hände trots de polisanmälningar som gjordes.

Männen har agerat på ett sätt som gjort att personalen hamnat i absurda situationer. Mellanvården gav ett exempel. ”Männen visste att vi visste. Vi var ute och jagade en av flickorna på ett gårde. Hon skrek åt mig att jag skulle skita i henne. Till slut orkade jag inte jaga henne längre och då plockade dom upp henne.” Personalen letade också efter flickorna på caféer, krogar och pizzerior, men fick ofta känslan av att ”bli dragen vid näsan” förstärkt. Att inte släppa taget och låta flickorna dra sig undan är dock centralt i behandlingen av dessa flickor. ”När det gäller de här ungdomarna får man knacka på gång på gång och så släpper de in en liten bit, backar sedan etc. Minsta lilla man vacklar känner de sig avvisade. Vi skulle inte ha många öppenvårdskontakter om vi inte jagade dem. Säger de: ”Skit i mig. Jag kommer inte hit mer” så säger vi: ”Då kommer vi till dig!”

En fråga som inte varit lätt att hantera var frågan om vad man skulle göra med den information man hade. Skulle man informera media och varna föräldrar? Borde de inte få veta vad

som hände i kommunen? Samtidigt hade man inga bevis och var bunden av sekretessen. När lokalpressen ringde och frågade om det förekom prostitution bland unga flickor i Bollnäs bestämde sig socialtjänsten i september 2004 för att berätta om sina misstankar och att polisanmälningar gjorts.

Varken Mellanvården eller Ungdomsboendet är avsett för ungdomar med så svåra problem som flickorna hade. Mellanvården är inte anpassat för ungdomar i aktivt missbruk och Ungdomsboendet, som det fungerade när flickorna bodde där, ska i princip bara fungera som utslussning till eget boende (se bilaga). Normalt kan de som är placerade i Ungdomsboendet bo hos sina familjer under helger och veckoslut, men det kunde inte de aktuella flickorna. Personalen fick alltså ansvar för ungdomar med svårare problematik än verksamheterna var uppbyggda och bemannade för. En våldsam flicka placerades på ett behandlingshem inom psykiatrin, som inte heller ansåg sig kunna klara henne. Denna flicka hade bott på Mellanvården i flera år. ”Ingen ville ha henne och hon kunde ju inte bo på gatan. Vi har haft otroligt svåra ungdomar.”

Personalen har talat mycket om det som hänt med varandra och fått handledning och stöd från ledningen. I den turbulenta och svårhanterliga situation som man befunnit sig i under flera år har det varit nödvändigt med en trygg personalgrupp, bra ledning och ett öppet klimat.

Barn- och ungdomspsykiatrin

Det är oklart hur många av flickorna som BUP haft kontakt med. Under den tid som flickorna var aktuella vid BUP under ungdomsåren hade man ingen kännedom om att de var utsatta för sexuell exploatering. ”Jag hade en misstanke om att en flicka kunde vara utnyttjad av en äldre man, men att det skulle handla om koppleriverksamhet fanns inte i min hjärna. Vi fick höra mycket konstigt, men att det skulle vara organiserat förstod vi inte.” (BUP)

BUP är en liten resurs i förhållande till sina samarbetsparter som främst är skolan och socialtjänsten. Resurserna räcker inte till för alla som skulle behöva BUP:s hjälp. Man tvingas göra prioriteringar och en del hamnar i långa köer. ”Vi måste prioritera enligt en prioriteringsordning och ta hand om dem som behöver oss mest. Just nu är trycket inte så hårt för vi har lärt oss att hålla ifrån oss det som inte hör hemma här. Vi var mycket generösare för en 4-5 år sedan. Nu är vi mer försiktiga med att psykiatisera problem, som kan bero på inlärnings-

svårigheter, att skolan ställer för höga krav och har för stora klasser etc. Remisser från socialtjänsten som handlar om barnets utvecklingsnivå eller mor-barn-relationen prioriterar vi inte heller utan vi vill ha psykiatriska frågeställningar. Det måste åtminstone finnas en antydning till psykiatrisk ohälsa. Socialtjänsten borde bygga upp en egen kompetens kring sådant som inte rör psykiatri. Vår mer restriktiva hållning har medfört att skolan och socialtjänsten har upp- rustat sina resurser. Vi tycker att det fungerar bra här i Bollnäs. Vi kan förlita oss på att skolan och socialtjänsten gör sitt.”

Avgränsningen mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri är en ständigt återkommande fråga och har tagits upp i många statliga utredningar (Barnpsykiatrikommittén 1998, Barnmisshandelskommittén 2001, Sociala barn- och ungdomsvårdskommittén 2005 m. fl.) och också diskuterats i kommuner och landsting. Frågan är aktuell även i Bollnäs. ”Vi har haft en diskussion om vi som socionomer skall bli duktigare på att diagnostisera, men jag tycker inte att det är klokt att vi tar över en kompetens som redan finns. Den borde i alla fall finnas. Vi har köpt utredningsplatser för att BUP inte utreder. Eller skall kanske skolhälsovården som kommer in tidigt i barnens liv ha vassare utredningsinstrument? Begåvningshandikapp och neurologiska funktionshinder borde t ex kunna utredas där. Vi ser ju inte barnen förrän de kommit rätt långt i sin karriär av misslyckanden.” (Socialchefen)

Enligt den intervjuade personalen vid BUP är en förutsättning för meningsfull behandling att situationen för barnen inte är kaotisk. ”Om det basala i tillvaron saknas är det svårt att bedriva behandling. De här flickorna orkar inte sitta och tänka insiktsfullt för det är så kaotiskt omkring dem. Det är både yttre och inre kaos.” Denna bild ges också av IFO:s vuxengrupp. ”BUP har kopplats in för bedömning, men någon utredning har inte gått att genomföra för att de varit så aggressiva och inte velat ha någon hjälp. Då kan man inte jobba vidare. BUP skulle kanske behöva ett annat synsätt, ligga på lite mer och vara med ute i verkligheten. De här flickorna fungerar inte så att de kommer på utsatta tider och sätter sig ned.”

För att möjliggöra behandling krävs bl.a. att någon hjälper till att skapa ordning i tillvaron. ”Vi vill ha någon som är ’motor i projektet’. Man kan inte lämna över till oss och tro att vi skall kunna åstadkomma något. Någon måste i alla fall se till att barnen kommer hit för de kommer inte av egen kraft. De kan komma hit med hjälp av föräldrar, behandlingspersonal, elevhälsan, assistent etc. Nästa steg är den egna motivationen. Det är svårt att etablera en behandlingskontakt om de själva inte vill. Vi kan slita med dem hur länge som helst, men det

leder ingen vart om de inte är motiverade. Ibland får man ha is i magen under en inkörningsperiod tills det går att få till stånd en allians, men man kan undra hur lång tid alliansbyggandet får ta. Vi kan ju inte tvinga oss på dem för vården här är frivillig. Ofta är föräldrarna inte heller motiverade till någon långsiktig kontinuerlig behandling utan de hör av sig när det sva- jar och är inte intresserade av kontakt dessemellan.” Även flickornas motivation varierar. ”De kan säga att de vill ha någon att prata med, men det gäller oftast precis när det hänt något. Om en vecka är det inte aktuellt längre. De lever i nuet.”

Det händer att BUP accepterar att ta emot barn, trots att den anser att förutsättningarna för att kunna bedriva meningsfull behandling saknas. ”Ibland är skolan eller socialtjänsten desperata och vi försöker hjälpa till, fast vi vet att det är lönlöst. Det kan bli så att vi spelar med i ett elakt spel.”

Rättsväsendet

Uppgifterna om när den första polisanmälan gjordes går isär. Enligt polisen kom den första ”ryktesanmälan” i november 2003. Enligt socialtjänsten gjordes den första anmälan 2002. Innan dess hade polisen fått muntlig information. Socialtjänsten gjorde sedan flera anmälningar under 2002 och 2003 och informerade polisen så fort man fick veta något nytt. Man lämnade beskrivningar på bilar, uppgav bilnummer och lämnade signalement på flickor. ”Vi var frustrerade under en lång period. Det känns som om det förflöt år från de första kon- takterna med polisen till dess att något hände. När åklagare byttes hände något och då gick det fort. Det var en sådan lättnad när vi inte behövde slåss själva längre.” (IFO, Barn- och ungdomsgruppen).

Polisen höll förhör med flickorna när anmälningarna kom in, men de ville inte berätta och då är det svårt att komma vidare. ”För att polisen skall kunna komma någon vart måste de berätta för polisen. Det duger inte med andrahandsuppgifter. Den här typen av utredningar ställer stora krav på förhørsledarna. De måste kunna skapa förtroendefulla relationer. När utredningen väl kom igång var det inte svårt att få flickorna att berätta.” (Åklagaren)

Att ingenting hände under lång tid var svårt att förstå för socialtjänsten som både hade polis- anmält och motiverat flickorna att berätta. Det var också en stor psykisk påfrestning för flickorna att i förhör beskriva sexuella övergrepp och kränkningar. ”Flickorna vände ut och in på sig själva och det fanns massor av information om männen och vad som pågick. Ändå

räckte det inte och vi kunde från socialtjänstens sida inte göra mer. Vår uppgift är att veta att något hänt. Sedan är det polisens uppgift att ta reda på hur. Eftersom det inte gick att få stopp på koppleriverksamheten på rättslig väg omhändertogs flickorna med stöd av LVU och flyttades till annan ort, men det var ju inte flickorna som skulle härifrån – det var männen.” (Socialchefen)

Den första anmälan om koppleri lottades på åklagaren Christer Sammens, men lades senare över på en annan åklagare. Eftersom Christer Sammens har en specialisttjänst som innebär att han ska ha särskilt besvärliga mål återgick ärendet så småningom till honom. Fallet är unikt bl.a. genom att det innehåller många brottsrubriceringar. Christer Sammens insåg att detta inte var vilket ärende som helst och att det skulle komma att uppmärksammas på ett sätt som man inte anat från början. Hans mening var att något måste hända omgående och att polisen måste ställa upp med resurser. En polis från Bollnäs och tre poliser med specialistkompetens från Gävle och Sandviken samt en samordnare engagerades i utredningen. Åklagaren var ofta i Bollnäs och träffade förhørsledarna.

När polisanmälningarna kom in och utredningarna gjordes fanns varken någon familjevåldsgrupp hos polisen eller någon samarbetsgrupp mellan polis, socialtjänst och BUP i kommunen.

Flickorna har haft två målsägandebiträden som enligt samstämmiga uppgifter varit mycket kompetenta. Männen hade var sin advokat medan flickorna fick dela på två ombud, men detta har enligt åklagaren varit en fördel för flickorna. Målsägandebiträdena hade erfarenhet av denna typ av mål och handläggningen blev smidigare jämfört med om fler målsägandebiträden skulle ha anlåtats, varav några kanske utan den kompetens som krävdes.

Det har varit många rättegångar med målsäganden och åtalade i olika konstellationer i både tingsrätt och hovrätt. Därmed har flickorna blivit tvungna att vittna flera gånger. Flera av dem har deltagit i fyra rättegångar. Det har varit en stor påfrestning för dem. ”Flickorna har tyckt att det varit jättejobbigt att berätta under rättegångarna. För några ligger det som hänt långt tillbaka i tiden. Mycket rivs upp igen. En flicka som på kort tid fått gå igenom flera rättegångar mådde mycket dåligt och fick kramp i magen sista rättegångsdagen. Det är omänskligt att utsättas för detta. Ändå har dom fått klart för sig att det svenska samhället griper in. (Ungdomsboendet) Enligt åklagaren är det ofrånkomligt att målsägandena berättar. ”I det här

fallet blev det olyckligt genom att några flickor blev tvungna att delta i fyra rättegångar. Att det skall gå till så, går ändå inte att komma ifrån. Det var nog bra att dom var många. Om det bara varit en eller två hade dom nog inte klarat det. Nu behövde dom inte känna sig så ensamma och trots allt gick det ju bra.”

Förutom att det varit påfrestande att detaljerat berätta om det som hänt har flickorna känt sig svikna av rättssystemet. ”Det blev inte blev lyckta dörrar i tingsrätten, som de hade blivit lovade. Hemligstämpeln av den 245 sidor långa förundersökningen upphävdes av tingsrätten. Polisen har sagt att de kan ringa om de känner sig hotade, men de får ingen hjälp innan det hänt något. Att männen blivit dömda uppfattar inte flickorna som någon upprättelse utan anser att de borde fått längre straff.” (IFO, Vuxengruppen) De intervjuade flickorna har också känt sig kränkta av männens advokater.

Samverkan

Socialnämnden har det yttersta ansvaret för dem som vistas i kommunen och huvudansvaret för att samverkan kommer till stånd. Även andra lagar som skollagen, polislagen och hälso- och sjukvårdslagen innehåller bestämmelser om samverkan. När det gäller misstanke om sexualbrott eller misshandel mot barn finns sedan länge samverkansgrupper i flertalet kommuner. Deras uppgift är i första hand att se till att barnet är skyddat och att samordna arbetet, framför allt utredningarna. I grupperna ingår normalt polis, åklagare, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri

En samverkansgrupp rörande misshandel och sexuella övergrepp har funnits i Bollnäs men hade upphört när ”kopplerihärvan” utreddes. ”Om vi hade haft en samrådsgrupp hade vi kunnat vara mer professionella i vår bedömning av vad detta handlade om, litat mer på och vågat tala mer öppet med varandra. Vi hade kunnat vara mer offensiva – samlad kunskap ger makt.” (Socialchefen)

I övrigt anser i stort sett alla intervjuade att myndighetssamarbetet fungerar bra men att det kan förbättras ytterligare. Ett exempel på samarbetsforum är elevhälsans träffar med socialtjänstens ungdomssekreterare, där numera också ungdomsmottagningen deltar. Ungdomsmottagningen skulle för övrigt vilja bli påtänkt i fler sammanhang där kommunikation pågår och information förmedlas. Ett annat exempel är skolans sociala team där polisen ibland

informerar om vad som är aktuellt hos polisen och vad som händer i kommunen. Enligt socialchefen är samarbetet med polisen idag bättre på alla fronter, inte minst vad gäller restaurangtillstånd, som kan vara en viktig del i arbetet med att förebygga koppleriverksamhet.

Media

Händelserna i Bollnäs har rönt stor uppmärksamhet i media. Lokalpressen har skrivit nyanserade artiklar och respekterat flickornas integritet medan tidningar som Expressen och Aftonbladet inte gjort det. Eftersom Bollnäs tingsrätt inte sekretessbelade förundersökningen och den första rättegången var offentlig var det lätt för media att få tag på flickornas personuppgifter. Både tidningar och TV med bland annat programmet ”Efterlyst” var på plats i rättsalen. Kvällspressen hade en aggressiv hållning, jagade flickorna och uppsökt dem i deras hem. Aftonbladet sa till en flicka ”Om du inte vill ge din historia till oss så skriver vi ändå, precis som Expressen gjort”. Flickorna hade ingen möjlighet att skydda sig, om de inte var på behandlingshem, där personalen kunde hjälpa till att avvisa pressen. Även personalen vid särskilt Mellanvården har känt sig hårt pressad av media. ”Ingen skrev om förövarna. Det framställdes snarast som om socialtjänsten begått brotten och att flickorna var medskyldiga.” (Socialchefen)

Vilken hjälp skulle flickorna behöva?

På frågan vad flickorna skulle behöva för att kunna gå vidare i livet svarade många av de intervjuade spontant att de skulle behöva en ny barndom. ”De skulle behöva börja om från början, få en ny barndom och tonårstid och de skulle behöva hjälp med att komma in i samhället. Nu lever de i sin lilla bubbla och förmår inte hantera de krav som ställs på vanliga medborgare. De har aldrig fått lära sig det. De skulle behöva backa tillbaka och lära sig det man normalt lär sig när man går in i tonåren. Vad är rätt och fel, vad är mitt och ditt, vad är mitt ansvar och samhällets ansvar? De är så begränsade utifrån sitt eget sätt att se på samhället. När det ställs krav på dem klarar de inte det. De har inte konfronterats med den vanliga världen: har knappast gått i skolan och inte levt ett vanligt familjeliv. De klarar inte att träffa andra människor i normala sociala sammanhang, vet inte hur de ska bete sig. Det skapar märkliga situationer där det lätt uppstår konflikter.” (IFO, Vuxengruppen)

”Flickorna behöver en inramning. De behöver en yttre trygghet när de inte har någon inre. Många av dessa ungdomar behöver allt i ett – hela paketet. Kloka kärleksfulla vuxna, gränser, inramning, skolgång utifrån sin förmåga, träna sig i sociala sammanhang. De behöver också få möjlighet att utveckla intressen som ger en riktning i tillvaron. De behöver få livet komprimerat, det som andra barn får under hela uppväxten.” (BUP)

Flera talar om att flickorna är omogna för sin ålder. Dom har varit drogade under tonåren och inte utvecklats normalt. Nu är de myndiga och bestämmer själva. Om dom inte är motiverade att ta emot hjälp skall det mycket till innan tvångsåtgärder kan vidtas. ”De är vuxna på papperet men inte inuti. De behöver en annan sorts hjälp än den man normalt erbjuder vuxna.” (BUP)

”Flickorna behöver någon som ’tokälskar’ dem och fortsatt omhändertagande. Dom har en svår uppväxt, är traumatiserade, har en massa misslyckanden bakom sig, har mött många människor som inte klarat av dem. Det har funnits många goda krafter som ändå släppt och svikit, i alla fall ur flickornas perspektiv. De känner sig nog utanför och lågt värderade, upplever att ingen brytt sig om dem, hittar ingen plats i tillvaron. De behöver stabila vuxna som får stöd så att de orkar med dem.” (BUP)

Det flickorna själva önskar sig, enligt IFO:s vuxengrupp, är att socialtjänsten ska lämna dem i fred. De vill ha en egen lägenhet och roa sig. Flertalet flickor har uttryckt att de skulle behövt fastare ramar. ”Ju kantigare, desto bättre för dessa flickor. Då vet de vad de har att rätta sig efter. De klarar inte av valmöjligheter.” (IFO, Vuxengruppen)

De intervjuade flickorna är rädda för att bli skadade av männen när deras fängelsestraff är avtjänade eller av någon av männens släktingar eller vänner. ”Inga direkta hot finns, men hur definierar man hot? Det kan räcka med en kontakt. En flicka har blivit erbjuden pengar om hon tar tillbaka. Det här är farliga män. Man blir lite rädd och nojig själv.” (Mellanvården)

Några flickor har börjat få telefonsamtal från män som vill köpa sexuella tjänster. ”Då slänger de inte på luren utan börjar lirka med männen. De kan inte säga nej på ett tydligt sätt.” (IFO, Vuxengruppen)

”På det här sättet blir flickorna utsatta en gång till. De behöver hjälp i många år framåt.”
(Ungdomsboendet)

I backspegeln

Med facit i handen: Vad har man lärt sig? Kunde något ha gjorts annorlunda?

”Vi borde ha förstått men vet inte hur det skulle ha varit möjligt. Vi har gjort rätt saker i den stunden vi förstod.” (IFO, Barn- och ungdomsgruppen)

”Tror inte att vi kunnat göra något annorlunda. Vi har tidigt fått uppgifter, agerat omedelbart och fört uppgifterna vidare dit där de hör hemma. Vi har funnits där för flickorna. När det bara finns misstankar gäller det att jobba med relationen.” (Ungdomsboendet)

”Vi borde ha varit mer aktiva gentemot polisen och litat mer på ’magkänslan’. Man måste bygga på relationer och det kan handla om år att bygga upp dem. Snuttifierade insatser hjälper inte. Under en period måste man lyfta bort tjejerna, men den personal som funnits före placeringen ska finnas kvar under behandlingsperioden och även efteråt. Flickorna har dålig tillit till vuxna så det är viktigt att några orkar stå kvar. Bärande relationer är läkande. Vi gjorde vad vi kunde.” (Mellanvården)

”Jag blev förvånad över att kopplerihärvan var så omfattande. Vi visste ingenting och så var det länge. Vid hade kontakt med två flickor först långt efteråt när rättegångarna började. Om vi hade jobbat tillsammans med socialtjänsten så kanske vi kunde ha kommit något på spåren tidigare. Vi kan berätta för varandra om olika företeelser även om vi inte kan gå in i enskilda ärenden.” (Ungdomsmottagningen)

Många talar om att de blivit mer uppmärksamma med risk för att bli överdrivet misstänksamma. ”Man måste fråga men får inte bli för kontrollerande. Vi skall inte veta allt vad ungdomarna gör. Det är en avvägning.” (Mellanvården)

Samtliga flickor hade svåra missbruksproblem. Flera av de intervjuade anser ändå att man haft för mycket fokus på missbruket i både utredningar och behandling. ”Missbruk blir ett sätt att ta bort det värsta av ångesten och skuld känslorna. Det blir ett sätt att överleva. När alla

vuxna abdikerar och tycker att man är jättejobbig så hittar man överlevnadsstrategier och blir duktig på att manipulera. I grunden handlar det om en känsla av att vara övergiven och inte sedd.” (Socialchefen)

”HVB på hemmaplan fungerar inte för dessa flickor om de som utnyttjar dem också finns kvar. Deras störningar är också för svåra för ett HVB som bara har en sovande jour. Det är viktigt att lägga resurser på att upptäcka störningarna tidigt och familjehem kan vara bra. Det behövs stabila och långsiktigt varaktiga relationer så att de inte behöver gå in i nya relationer hela tiden.” (Ungdomsboendet)

”Det är viktigt med bärande relationer. Kanske skulle vi i skolan kunna se till att varje elev har en bärande relation till en vuxen.” (Skolan)

Är det något speciellt med Bollnäs?

Bollnäs kommun ligger i Hälsingland i Gävleborgs län och har en folkmängd på ca 26 300 personer, varav 13 000 bor i centralorten. Sysselsättningen i kommunen domineras av vård och omsorg. Över en fjärdedel jobbar inom den branschen. Andra stora näringsgrenar är industri i olika former samt handel och kommunikation. De största partierna är socialdemokraterna och centern. Bollnäs ligger i Ljusnans dalgång med närhet till sjöar, vandringsleder och vacker natur.

Många har förvånats över att så många flickor utsatts för exploatering och övergrepp i en så liten kommun. Kan det finnas någon förklaring till att detta hänt just i Bollnäs? Nej, svarar samtliga intervjuade. Det kan tvärtom vara så att det är lättare att upptäcka problemet i en liten än i en större stad. Flertalet intervjuade är övertygade om att sexuell exploatering förekommer på många andra håll och inte är något unikt för Bollnäs. Med den ökade sexualiseringen i samhället finns en grogrund för gränsöverskridande sexualitet överallt. Under senare tid har också flera kopplerihärvor avslöjats i landet.

Analys och reflektioner

Grundläggande för förmågan att utveckla en god självkänsla och goda relationer till andra människor är att en anknytning – ett starkt psykologiskt band - uppstår mellan det lilla barnet och åtminstone en förälder eller annan vårdare. Barn som inte får en trygg anknytning och/eller utsätts för psykisk försummelse eller andra brister i omsorgen kan få problem i sin sociala och känslomässiga utveckling. Det kan bland annat leda till svårigheter att värna sin kropp och sin personliga och sexuella integritet. Hur anknytningen sett ut mellan flickorna och deras föräldrar går inte att veta något om eftersom detta inte utretts och inte nämns i socialtjänstens akter över huvud taget. Det finns dock anledning misstänka att det har funnits brister i anknytningen i flera fall mot bakgrund av de riskfaktorer som förekommit i familjerna.

Forskning visar att ungdomar som sålt sex är en problemtyngd grupp. De utmärks av ett sexualiserat beteende, asocialitet, missbruk och psykisk ohälsa. I synnerhet narkotikamissbruk kan leda till att unga människor prostituerar sig, men även alkoholmissbruk kan leda till att unga människor säljer sex för att få pengar till alkohol, vilket var fallet med flickorna i Bollnäs. Så småningom kan alkohol och droger användas som bedövningsmedel för att utvärda prostitutionen och/eller psykiska problem som ångest.

Flickorna är uppvuxna i ett samhälle som blivit allt mer sexualiserat. Hur ska tonåringar, som är osäkra i sin identitet och vars självkänsla många gånger sviktar, kunna stå emot de budskap som förmedlas i reklam, dokusåpor, musikvideos, mode, kvällstidningar och vissa ungdomssajter? Hur ska de kunna veta vad som är normalt, när gränserna för det normala förskjuts hela tiden? Konsekvenserna kan bl.a. skönjas i förändrade sexualvanor (tidigare sexualdebut, fler partners m.m.) och attityder till sexualitet. Exempelvis är attityderna bland ungdomar till att sälja sex mot ersättning/pengar inte lika negativa som de var tidigare.

Det som hänt de sju flickorna är vid det här laget väl känt och dokumenterat. Tingsrätten upphävde förundersökningssekretessen, den första rättegången hölls inte inom lyckta dörrar och domarna, som är mycket detaljerade, är offentliga. Händelserna har också rönt stor uppmärksamhet i media såväl på riksplenet som på lokalplanet. Offentligheten kring händelserna och det faktum att de finns dokumenterade för all framtid kan göra det svårt för flickorna att

lämna det som hänt bakom sig. Det finns en risk för att både flickorna själva och omgivningen för lång tid framåt kommer att förknippa dem med sexuell utsatthet och prostitution.

Bristande kontinuitet

Barn behöver trygghet, stabilitet i boendet och kontinuitet i sina familjerelationer. Om barnens föräldrar inte kan erbjuda barnet detta är det samhällets skyldighet att garantera barnet ett tillräckligt mått av trygghet och kontinuitet. Situationen kan aldrig anses vara "good enough" om barnet inte har någon eller några viktiga och nära relationer som är hållbara över tid. De sju flickorna i Bollnäs har varken fått uppleva trygghet och kontinuitet i sina familjer eller i de insatser som socialtjänsten vidtagit.

Socialtjänsten har ofta att ta ställning till svåra frågor om vilken vikt man ska lägga vid kontinuitet beträffande barnets ursprungsfamilj och hemmiljö. Ska man i det längsta se till att barnet får bo kvar hemma? Ska man alltid se till att barnet har kontakt med både mamma och pappa och att omhändertagna barn så fort som möjligt får komma hem igen? När ska man lägga större vikt vid kontinuiteten framåt än bakåt? Såsom lagstiftningen är utformad är det kontinuitet i familjerelationer och hemmiljö som ska väga tyngst. Nackdelen med denna inriktning är att många utsatta barn inte ges möjlighet att rota sig någonstans. De långtidsplacerade barnen garanteras inte "en familj för livet" eftersom placeringen omprövas var sjätte månad. I värsta fall tvingas barnen genomgå en rad omplaceringar. Principen om kontinuitet och att vistas i sin invanda miljö kan i vissa fall direkt motverka syftet med insatserna, vilket var fallet med flickorna i Bollnäs under deras tonårstid. "Vi skulle vilja påminna om att kontinuitet inte alltid har ett värde i sig, det finns både önskvärd kontinuitet och inte önskvärd kontinuitet för barn i familj, skola och närmiljö." (Gunvor Andersson m.fl.: Haverier i social barnavård. Gothia 2001)

Flickorna i Bollnäs har alltså inte bara lidit brist på kontinuitet i sina nära familjerelationer utan också i förhållande till vård och omsorg. Förutom att omplaceringarna varit många har omorganisationerna duggat tätt inom alla sektorer och personalomsättningen inom framför allt socialtjänsten är stor. Barn som inte har någon bastrygghet i sitt hem och som har behov av insatser under lång tid drabbas särskilt hårt av bristen på kontinuitet i samhällets vård- och hjälpsystem. Konsekvenserna kan bli allvarliga framför allt när det gäller socialsekreterare, eftersom socialtjänsten ska vara spindeln i nätet när vårdbehoven är omfattande och komp-

lexa, vilket de var i flickornas fall. De har haft många socialsekreterare, vanligen mellan fem och sju stycken. Att socialsekreterare kommer och går kan vara en förklaring till att perspektivet bakåt verkar saknas när nya beslut om insatser fattats. Av aktstudien framgår att besluten ofta fattats ad hoc i här-och-nu-situationen. Om det berott på att den skriftliga dokumentationen inte givit nya socialsekreterare en god bild av historiken i ärendet eller om de som övertagit ärendena inte lagt tillräcklig vikt vid vad som hänt tidigare går inte att uttala sig om. Oavsett möjliga förklaringar är det socialtjänstens ansvar att ha rutiner som gör att kunskap om vad som hänt tidigare i ett ärende alltid vägs in.

Även om samtliga inblandade myndigheter haft goda avsikter med insatserna har resultatet blivit att flickornas liv präglats av diskontinuitet och otrygghet. Visserligen kan det vara så att någon insats eller något beslut var oklokt eller felaktigt, men det kan inte utgöra hela förklaringen till att det gått så illa. Förklaringen måste snarare sökas i de lagar, förordningar, organisationer, ideologier etc. som styr de verksamheter som delar på ansvaret för barns och ungas hälsa och utveckling. Ingen har lagt ihop pusslet, sett helheten och tagit ett gemensamt ansvar för flickorna.

Osedda barn

Familjerna har i flertalet fall varit kända av socialtjänsten sedan flickorna var små, men det var föräldrarna och deras behov av stöd som stod i fokus. Först när barnen själva blev problembärare i tioårsåldern riktades intresset mot dem. Många borde ha kunnat se och reagera på flickornas problem och behov långt dessförinnan; BVC, skolan, BUP, socialtjänsten m.fl. har alla ett ansvar för att flickorna inte fångades upp tidigare.

Missbruket i fokus

När flickorna var ca 12-15 år hade situationen blivit synnerligen allvarlig. Socialtjänsten inriktade sig då främst på deras missbruk. De bakomliggande psykiska problemen som panikattacker, depressivitet och själsskadebeteende verkar inte ha tagits på tillräckligt allvar varken av socialtjänsten eller av BUP. Visserligen kan de under en tid ha behövt sluten vård och avgiftning, men behandlingen därefter borde ha innefattat psykisk problematik och även frågor kring sexualitet. Det är för övrigt tveksamt om missbrukarvård är lämplig för så unga människor som det här var fråga om.

Den ökade sexualiseringen i samhället, som starkt påverkar framför allt unga människor, borde innebära att det är självklart att tala om frågor kring sexualitet i utrednings- och behandlingssammanhang. Exempelvis personal inom missbrukarvården borde ha grundläggande utbildning i sexologi, eftersom det finns ett samband mellan missbruk och sexuell exploatering/sexuella övergrepp framför allt bland flickor.

Svåra vårdnads- och umgängestvister

Det har i aktstudien inte gått att få klarhet i om familjerätten varit inblandad i konflikterna kring vårdnad och umgänge. Eventuellt har vissa familjer beslutat om var barnet ska bo, att det ska flytta från den ene föräldern till den andre och hur umgänget ska utformas utan att familjerätt eller domstol varit inblandade.

Konflikterna mellan föräldrarna har med all säkerhet starkt påverkat flickornas uppväxt. Många viktiga år av barnets uppväxt kan förflyta medan de mer eller mindre befinner sig i en krigszon. Det är förödande för barn att uppleva fientlighet, aggressivitet och kanske även hot och våld mellan föräldrarna. Även mycket små barn påverkas av en hög konfliktnivå i hemmet.

Utdragna eller kroniska vårdnads- och umgängeskonflikter skadar alltid barn och konsekvenserna blir särskilt allvarliga om föräldrarna har psykiska problem, personlighetsstörningar eller missbruksproblem. Det är oklart i vilken utsträckning dessa problem förekommit i flickornas familjer, men åtminstone några föräldrar har haft psykiska problem och missbruksproblem.

Aktstudien ger, som ovan nämnts, inte tillräckligt underlag för att dra några slutsatser om hur vårdnads- och umgängeskonflikterna i flickornas familjer hanterats av familjerätten och individ- och familjeomsorgen. Materialet ger dock anledning till några frågor: Har man inte förstått allvaret i dessa konflikter och hur de påverkar barnen? Har man inte metoder som gör det möjligt att skilja ut ”patologiska” konflikter från mer normala konflikter vad gäller vårdnad, boende och umgänge? Hur har man bedömt barnets bästa i dessa familjer? Hur ihärdigt ska socialtjänsten försöka upprätthålla kontakten med föräldrar som gång på gång sviker barnet?

Barnen ofullständigt utredda

Som tidigare nämnts har flickorna många problem. Missbruket är klart dokumenterat, men i övrigt förefaller det som om flickorna är dåligt utredda innan de blev omhändertagna. Därefter har utredningar gjorts vid institutioner vilka visar att det i problembilden i vissa fall ingått neuropsykiatriska handikapp, psykiska problem och intellektuella funktionshinder. Det hade funnits skäl att utreda dessa problem tidigare för att få en bättre helhetsbild så att flickorna kunnat få adekvat hjälp, exempelvis terapeutisk behandling och särskilt stöd i skolan.

Det framgår inte av akterna om det i socialtjänstens utredningsarbete använts metoder som inkluderar samarbete med nätverket, exempelvis familjerådslag och nätverksmöten. Om sådana metoder använts skulle socialtjänsten troligtvis kunnat få en mer fullständig bild av flickornas situation och haft ett säkrare underlag för sina beslut.

Tidigare togs inte frågor om sexualitet, övergrepp och exploatering upp i de sociala utredningarna, men det görs idag enligt intervjuade socialsekreterare. Man kan inte förvänta sig att få ärliga svar på dessa frågor, eftersom det förutsätter en annan sorts kontakt än det normalt finns i en utredningssituation, men det bäddar för att frågorna kommer upp i behandlings-sammanhang.

Socialtjänstens mandat

Hur kunde det hända när flickorna var omhändertagna? är en fråga som rests i bl.a. media. Den som inte är närmare insatt i socialtjänstens uppgifter och ansvar föreställer sig ofta att socialtjänsten har betydligt mer långtgående befogenheter än den har. Det gäller även de intervjuade flickorna, som efterlyste mer långtgående sanktioner och aktiva insatser för att hindra deras beteende. Att de flesta omhändertaganden av barn och ungdomar görs på frivillig grund (ca 70 procent) med stöd av socialtjänstlagen känner de flesta inte till. Enbart de ungdomar som är placerade utan samtycke enligt LVU kan låsas in vid institutioner som har låsbara avdelningar. I övrigt finns inga möjligheter att använda tvångsmedel. Personalen vid Mellanvården och Ungdomsboendet hade alltså ingen möjlighet att fysiskt hindra flickorna från att lämna institutionerna. Även vården inom BUP är frivillig utom i undantagsfall.

Vård och stöd på hemmaplan eller på annan ort

En fråga som diskuterats är varför inte flickorna tidigare placerades på annan ort.

Det är dock inte självklart att flickorna skulle fått bättre vård om de på ett tidigare stadium placerats på annan ort. Om vården bör bedrivas med stöd av LVU på någon av SiS låsta institutioner är det inte säkert att det finns plats där. Periodvis råder platsbrist på dessa institutioner. Det är heller inte säkert att personalen vid den institution där plats finns, har adekvat kompetens och lämpligt behandlingsinnehåll. I de fall slutenvård inom BUP behövs är det inte heller lätt att hitta plats. I hela Gävleborgs län finns bara tre platser för dygnsvård.

I socialtjänstlagen sägs bl.a. att vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön. (6 kap. 1 §) Fler-talet kommuner satsar därför på vård på hemmaplan för att göra så små ingrepp som möjligt i barnens och ungdomarnas liv. Även ur ekonomisk synpunkt är detta ett mer fördelaktigt alternativ än externa placeringar. Att de sju flickorna placerades i kommunens egna enheter var således i enlighet med allmänt omfattade principer om önskvärdheten av placering på hemorten.

Det finns dock fall där placering på annan ort kan vara nödvändig och det gäller bl.a. ungdomar som säljer sex, är utsatta för koppleri och förövarna finns kvar på orten. Det går inte att bedriva behandling på hemmaplan när flickorna far in och ut från institutionerna. Mönstret av missbruk och sexuellt utagerande beteende måste brytas och flickorna få andrum i en miljö där de inte utsätts för påtryckningar av förövarna eller kamratgänget.

Ungdomar som faller mellan stolarna

De sju flickorna har både psykiska problem och missbruksproblem. Det är väl känt sedan länge att ungdomar med en sammansatt problembild har svårt att få vård. Psykiatrin anser inte att de hör hemma där på grund av missbruket och missbrukarvården anser att de psykiska problemen bör behandlas innan man kan behandla missbruket. Detta har bl.a. beskrivits av den sociala barn- och ungdomsvårdskommittén, som föreslår att ett försök ska göras med fem samordnade verksamheter som ska rikta sig till ungdomar som samtidigt behöver kvalificerade sociala och psykiatriska insatser (SOU 2005:81).

Bristerna i vården av ungdomar med både sociala och psykiatriska problem har drabbat de sju flickorna i Bollnäs liksom de flesta andra ungdomar i landet med denna problembild. Det finns anledning att diskutera frågan om samarbete och ansvarsfördelning i förhållandet mellan socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri och även vuxenpsykiatri, eftersom flickorna i dag är vuxna.

Rättsväsendet

Från socialtjänstens sida anser man att polisen borde ha varit mer aktiv och att det dröjde lång tid innan utredningarna kom igång. Det är möjligt att polisen inte kunde gå fortare fram eftersom flickorna inte ville medverka i utredningen. Det är också möjligt att man tappade tid genom bytet av åklagare och att resurserna hos polisen var otillräckliga. När anmälningarna kom in och de första förhören gjordes fanns heller inte någon familjevårdsgrupp med specialistkunskaper rörande vålds- och sexualbrott.

Skälet till att lagmannen i Bollnäs tingsrätt upphävde förundersökningssekretessen är svårt att förstå. Det drabbade flickorna hårt och har försvårat deras rehabilitering. Sekretess och lyckta dörrar borde ha varit en självklarhet.

De misstänkta männen fick var sin advokat medan de sju flickorna fick dela på två. Även om de två målsägandebiträderna var skickliga, borde flickorna haft rätt till var sitt målsägandebiträde för att ge dem stöd och förbereda dem inför rättegångarna. Om de varit vuxna hade de förmodligen inte behandlats som en grupp utan som självständiga individer med behov av var sitt biträde.

Flickorna har tvingats berätta många gånger

Ett generellt problem när det gäller sexuella övergrepp och exploatering är att det är svårt att tala om. De som borde fråga gör det inte och de som borde berätta tigger. Det är också ett problem som sällan beskrivs i akter och journaler, antingen för att man inte känner till det eller för att man väljer att fokusera andra problem som missbruk, rymningar och skolk. Därmed blir ett fenomen som sexuell exploatering dolt, men det kan också hända att det hamnar alltför mycket i fokus. Flickorna i Bollnäs tvingades berätta gång på gång om vad som hänt. De berättade i polisens förundersökningar, i domstolarna, i socialtjänstens utredningar och i

behandlingssammanhang. Några av dem har också berättat i media. Lika viktigt som att ta upp frågor kring sexualitet är att undvika att utsatta för övergrepp och exploatering behöver ge sin berättelse många gånger.

Vägen framåt

Under den tid som exploateringen pågick var polisen, socialtjänsten och BUP i Bollnäs involverade i omorganisationer. Dessa orsakar alltid turbulens och mycket tid och energi går åt till interna frågor. Samarbete med andra myndigheter upphör ofta och det tar tid innan det kan byggas upp igen. I dag anser de flesta intervjuade att myndighetssamarbetet fungerar tämligen väl och att det håller på att stärkas ytterligare. Socialtjänstens ledning har tagit ett samlat grepp för att styra upp och utveckla samverkan både inom IFO och i förhållande till andra verksamheter. Tidigare var syftet med olika samverkansgrupper oklart, det skedde på handläggarnivå och med otydliga mandat. Nu ska syftet med varje samverkansgrupp formuleras tydligt liksom hur samarbetet ska utformas och respektive grupps befogenheter.

Den samverkansgrupp kring misshandel och sexuella övergrepp som tidigare fanns i kommunen har upphört. Förmodligen skulle det ha inneburit en skillnad i arbetet med ”koppleri-härvan” om det funnits en samverkansgrupp. Ännu bättre hade varit om utredningarna hade gjorts vid ett barnrättscentrum enligt den isländska modellen med Barnahus, men något sådant centrum finns inte i Gävleborgs län.

Andra problem i olika verksamheter i början av 2000-talet var brist på resurser hos polisen och att det saknades personal med särskild kompetens vad gäller misshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor och barn. Sedan dess har en familjevårdsgrupp bildats i länet och en av utredarna är placerad i Bollnäs.

Problem inom socialtjänsten under den aktuella tiden var för lite personal och uttunnad ledning. Barn- och ungdomsgruppen hade två handläggare i stället för fyra av ungdomsärenden och mellanchef saknades. De två handläggarna var överbelastade och saknade stöd från ledningen som bara bestod av en person för hela individ- och familjeomsorgen. Sedan dess har ledningen förstärkts med tre teamledare och en verksamhetschef. Teamledarna har inte budget- och personalansvar utan ska stödja socialsekreterarna och verka för kvalitetshöjning och enhetlighet i arbetet. Vidare håller socialtjänstens utredningar och dokumentation på att

förbättras och systematiseras. Alla sociala utredningar granskas numera av teamledarna innan de lämnas till socialnämnden. BBIC (Barns behov i centrum) – en metod för utredning och dokumentation som utvecklats av Socialstyrelsen – håller på att införas.

Skolan har en viktig uppgift i att informera både elever och föräldrar om sexuell exploatering och övergrepp. Även Ungdomsmottagningen har en viktig förebyggande roll. Man träffar alla ungdomar någon gång under högstadietiden och får mycket information om ungdomars attityder till och erfarenheter av sexualitet. Ungdomsmottagningen skulle kunna vara mer aktiv i att föra ut sin kunskap om ungdomars relationer och sexualitet och också användas som en resurs genom sin erfarenhet av att tala med ungdomar om känsliga frågor kring sex och samlevnad.

Det råder stor enighet i samhället om vikten av förebyggande arbete och tidiga insatser. I verkligheten har dock resurserna för förebyggande arbete inte ökat utan tvärtom i många fall minskat. Det fordras en medveten prioritering och styrning av resurserna för att ”skutan ska kunna vändas”. Bollnäs kommun har gjort en prioritering som ökar förutsättningarna för tidig identifiering av barn som behöver stöd. I denna satsning ingår ett familjecentrum, två fältsekreterare, ett projekt som syftar till att identifiera barn i riskzon i årskurs fem, fler skolkuratorer, nattvandrare och föräldrautbildning.

Med tanke på sin storlek har kommunen en väl utbyggd verksamhet för barn och ungdomar. Det samlade intrycket av intervjuerna med personal är att den genomgående är kompetent och engagerad. I stort sett samtliga intervjuade uttryckte att de är nöjda med resurserna, med sin arbetssituation och anser att det är ”högt i tak”. Att det är ”högt i tak” är denna utredning också ett exempel på. Att anlita utomstående utredare/forskare för en förutsättningslös granskning av hur kommunen skött svårhanterliga och känslomässigt laddade frågor är ett tecken på mod. Det visar också på en vilja att förstå och att utveckla verksamheten för framtiden.

Några slutsatser

Utredningens uppdrag har inte varit att granska den formella handläggningen och om alla beslut fattats i enlighet med gällande lagar och förordningar. Det är mycket möjligt att en sådan granskning skulle visa att allt varit i sin ordning formellt sett, men den skulle inte säga något om huruvida beslut och åtgärder varit grundade på kunskap om barns behov och främjat en positiv utveckling för barnen. Det är först när man lägger samman alla enskilda beslut om insatser som man får en bild av om de varit effektiva eller om de rent av varit skadliga. *Att, som flickorna i Bollnäs, från tidig ålder flyttas fram och tillbaka mellan föräldrar i konflikt och att senare placeras gång på gång i olika boenden måste ses som skadligt, oavsett om det finns lagligt stöd för åtgärderna eller inte.*

Ett barnperspektiv har saknats i socialtjänstens arbete med flickorna och deras föräldrar. Flickorna blir inte synliga i akterna förrän i 10-12-årsåldern. Åtgärderna fram till dess var främst inriktade på att stödja föräldrarna. Först när flickornas missbruksproblem blev uppenbara gjordes en rad insatser riktade direkt till dem. Även i landet i övrigt arbetar socialtjänsten i huvudsak med tonåringar. *En förskjutning mot förebyggande arbete och tidiga insatser i barnfamiljer är nödvändig.*

I både utredningar och behandling har flickornas missbruksproblem varit det centrala. Det står inte mycket i utredningarna om deras familjesituation, psykiska problem eller sexuella utsatthet. Även behandlingsinsatserna har varit inriktade på missbruket. *Det har saknats en helhetssyn på flickornas bakgrund, problem och behov.*

BUP har en organisation och ett arbetssätt som inte passar ungdomar med den problembild som flickorna hade. De har trots svåra psykiska problem varken blivit ordentligt utredda eller fått adekvat behandling. Generellt sett måste barn uppvisa allvarliga psykiatriska symtom och både barn och föräldrar vara motiverade till behandling för att tas emot av BUP. Därmed blir BUP i allmänhet inte ett realistiskt alternativ för utagerande ungdomar. Eventuellt kan en lösning på dessa brister i den psykiatriska vården vara att psykologisk och terapeutisk kompetens tillförs socialtjänsten. *Oavsett lösning är det nödvändigt att utveckla vården så att ungdomar med en sammansatt social och psykiatrisk problematik blir allsidigt utredda och får psykologisk/psykiatrisk hjälp.*

Alla flickor har varit omhändertagna och placerade i familjehem och/eller på institution. De har omplacerats åtskilliga gånger, men det har varit svårt att hitta lämpliga vårdformer för dem. Det kan konstateras att vård för unga vuxna som i många avseenden är omogna, saknar grundutbildning och har stora vårdbehov i stort sett saknas. *De är inte hjälpta av kortsiktiga insatser eller av missbrukarvård i form av exempelvis 12-stepsprogram utan behöver en sammanhållen hjälp under lång tid som ser till deras totala behov.*

Flickorna har utsatts för ett sekundärt trauma i rättsväsendet genom att förundersökningssekreten upphävdes och att några flickor tvingades berätta om sina svåra upplevelser i flera rättegångar. Visserligen framgår det av domarna att domstolarna haft ett barnperspektiv vid bedömningen av brotten, men i själva rättsprocessen har flickorna utsatts för stora påfrestningar.

Även media, framför allt kvällspressen, har utsatt flickorna för oacceptabla påfrestningar. Någon hänsyn till att det rörde sig om minderåriga, sårbara och skyddslösa flickor togs inte. *Det var inte etiskt försvarbart att lämna ut dessa flickor i media.*

Sammanfattning i punktform

Problemen

Bristande kontinuitet och trygghet under barndomen

Instabilitet i vård- och hjälpsystemen

Inget barnperspektiv i socialtjänstens utredningar

Stödet riktades till föräldrarna under flickornas barndom

Ingen uppföljning av insatsernas konsekvenser för barnen

Missbruket i fokus under tonårstiden

Beslut om insatser fattas ”ad hoc”

Svårt få vård för ungdomar med både psykiska och sociala problem

Verksamheter som borde varit mer involverade: BUP, skolan och Ungdomsmottagningen

Ingen samverkansgrupp polis, åklagare, socialtjänst, BUP

Rättsprocessen en svår påfrestning för flickorna

Oetiskt att lämna ut flickorna i media

Vägen framåt

Helhetsperspektiv i de sociala utredningarna

Förstå allvaret i svåra vårdnads- och umgängeskonflikter

Tidiga insatser riktade till både barn och föräldrar

Uppföljning och analys av tidigare insatser innan nya påbörjas

Bättre hjälp för barn och unga med både psykiska och sociala problem

Samverkansgrupp eller barncentra när barn utsatts för brott

Familjevårdsgrupp hos polisen

Ökad kunskap om frågor kring sexualitet, exploatering, pornografi, Internet etc.

Alla kan inte kunna allt – konsultera experter

Tänk långsiktigt!

Bilaga

Bollnäs kommuns resurser för barn som far illa eller riskerar att fara illa

Socialtjänstens individ- och familjeomsorg (IFO), i Bollnäs, består av fyra grupper. *Barn- och ungdomsgruppen* ansvarar för utredning och behandlingsinsatser för barn 0–18 år och familjerättsliga frågor. *Vuxengruppen* arbetar med utredning, behandling och uppföljning av missbrukare och deras anhöriga. Unga vuxna 18-25 år och föräldrar som har hemmaboende barn prioriteras. *Försörjningsstödgruppen* ansvarar för utredning och handläggning av ärenden rörande ekonomiskt bistånd (försörjningsstöd).

För de ungdomar som behöver mer än öppenvårdsinsatser har kommunen två enheter i Bollnäs; Ungdomsboendet och Mellanvården med en gemensam chef. *Mellanvården* öppnade i början av år 2000 och är ett HVB-hem med fyra boendeplatser och en akutplats. Behandlingen kombineras med öppenvårdsarbete. I vissa fall görs en utredning av ansvarig socialsekreterare under placeringstiden. Personal finns dygnet runt. Insatsen är avsedd för ungdomar 13-16 år som inte är aktiva missbrukare eller involverade i grov kriminalitet. Tanken med vården på hemmaplan är att man ska göra så små ingrepp som möjligt i ungdomarnas liv, kunna ha tät kontakt med deras nätverk och möjliggöra en återflyttning till hemmet.

Ungdomsboendet har haft plats för sex ungdomar 16-20 år. Verksamheten har varit avsedd för ungdomar med relationsproblem och psykosociala problem som behöver någonstans att bo i avvaktan på att de ska klara eget boende. Den fungerar också som utslussning för ungdomar som bedöms som färdigbehandlade vid Mellanvården. Personalen har bestått av två behandlingsassistenter och någon bemanning på kvällar och nätter har inte funnits. Ungdomsboendet håller på att omvandlas till ett HVB-hem (Strömslunds HVB) med fem platser och dygnet-runt-bemanning. Förhoppningen är att kommunen därmed ska kunna minska antalet externa placeringar.

När det gäller *skolan* har kommunen satsat på elevhälsan och ökat antalet kuratorer med hjälp av Wernersonpengar. Elevvården tillhör varje enskild skola, men tre psykologer och en läkare är centralt placerade. Högstadieskolan har bedrivit föräldrautbildning för föräldrar till elever i

årskurs sju i flera år, vilket mötts av starkt gensvar. Allt fler deltar och föräldrarna till elever i årskurs åtta har uttryckt önskemål om en fortsättning.

Övriga resurser:

Familjerådslag sedan 1998.

Ett familjecentrum öppnades under 2005 i samarbete mellan Bollnäs kommun, primärvården Hälsingland och Svenska kyrkan. I familjecentrum finns MVC, BVC, öppen förskola, kurator, mödra- och barnhälsovårdspsykologer, spädbarnsverksamheten samt 6-12-årshälsan som är inriktad på den psykiska hälsan.

Två fältsekreterare sedan 2004.

Öppna rummet – en alkohol- och drogterapeut arbetar med utredning, bedömning och stöd till ungdomar med missbruksproblematik. Projekt som finansieras av länsstyrelsen.

Projektet PROG (preventiv gränsöverskridande styrning) bedrivs i samarbete med Allmänna Barnhuset och är inriktat mot elever i årskurs fem i syfte att fånga upp barn i riskzon.

Nattvandrare bestående av föräldrar och andra engagerade vuxna.

Landstingets resurser för barn och ungdomar

I Bollnäs finns en Ungdomsmottagning, där kurator, barnmorska, undersköterska, sjuksköterska/sexolog arbetar. Man har tillgång till läkare. Mottagningen tar emot ungdomar 13-23 år. 90 procent av dem som kommer är flickor och oftast är preventivmedel orsaken till besöket. Alla ungdomar gör studiebesök hos ungdomsmottagningen någon gång under högstadietiden.

Barn- och ungdomspsykiatri i Hälsingland består sedan sommaren 2005 av tre enheter: Bollnäs, Söderhamn och Hudiksvall. Målet är att BUP Hälsingland ska utgöra en mellanvårdsform med mobil verksamhet inom landskapet och stationär verksamhet i Hudiksvall. Slutenvårdsplatser finns vid avdelningen för dygnsvård i Gävle som har tre platser för hela

länet. I Bollnäs arbetar tre psykologer, två kuratorer, en sjuksköterska och en sekreterare. Sedan ett år tillbaka besöker en psykiater mottagningen två dagar i veckan. Tidigare skiftade läkarna ofta och det är fortfarande svårt att rekrytera specialister i barn- och ungdomspsykiatri. Två grupper dominerar; pojkar 8-12 år och flickor 14-17 år. BUP kommer sällan i kontakt med barn under skolåldern.